29. 11. 2006

ID: 44854

Povinnost účastníků zrušené či neplatné smlouvy vrátit si navzájem poskytnutá plnění

Sama skutečnost, že účastníci soudního sporu jsou si vědomi vzájemné vázanosti plnění v případě zrušené či neplatné smlouvy, za situace kdy tato vzájemná vázanost plnění nevyplývá z výroku rozsudku, nestačí.

(Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky sp.zn. 33 Odo 1405/2004, ze dne 25.10.2006)

Nejvyšší soud České republiky rozhodl ve věci žalobců a) MUDr. L. D., a b) M. D., proti žalované W. spol. s r. o., o vzájemné vrácení plnění ze zrušené smlouvy, vedené u Obvodního soudu pro Prahu 3 pod sp. zn. 4 C 135/2001, o dovolání žalované proti rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 27. ledna 2004, č. j. 15 Co 436/2003-113, tak, že rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 27. ledna 2004, č. j. 15 Co 436/2003-113, a rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 3 ze dne 21. března 2003, č. j. 4 C 135/2001-93, se zrušují a věc se vrací Obvodnímu soudu pro Prahu 3 k dalšímu řízení.

Z odůvodnění :

Obvodní soud pro Prahu 3 (dále jen „soud prvního stupně“) rozsudkem ze dne 21. března 2003, č. j. 4 C 135/2001-93, uložil žalované povinnost zaplatit žalobcům do tří dnů od právní moci rozsudku částku 51.671,- Kč s 10 % úrokem z prodlení od 1. 10. 2000 do zaplacení, žalobcům uložil, aby umožnili žalované demontáž a převzetí plovoucí podlahy zhotovené v obývacím pokoji v prvním nadzemním podlaží domu na adrese N. P. 1080 v R. u P., sestávající z laminátových lamel o výměře 40,9 m2 včetně lišt a pěnové podložky, a rozhodl o nákladech řízení ve vztahu mezi účastníky a o nákladech řízení státu.

K odvolání žalované Městský soud v Praze jako soud odvolací rozsudkem ze dne 27. ledna 2004, č. j. 15 Co 436/2003-113, změnil rozsudek soudu prvního stupně „jen tak, že povinnost žalované k zaplacení částky 51.671,- Kč s příslušenstvím a povinnost žalobců k umožnění demontáže a převzetí plovoucí podlahy se stanoví do patnácti dnů od právní moci rozsudku“, jinak jej potvrdil a rozhodl o nákladech odvolacího řízení.

Soudy obou stupňů vyšly ze zjištění, že na základě smlouvy o zhotovení věci na zakázku uzavřené mezi účastníky instalovala žalovaná v bytě žalobců plovoucí podlahu a žalobci jí za to zaplatili 51.671,- Kč. Žalobci ve lhůtě reklamovali vady díla, ale žalovaná jejich reklamaci odmítla, a proto dopisem ze 7. 9. 2000 žalobci od smlouvy odstoupili. K vadám díla došlo v důsledku chybného technologického postupu žalované při instalaci podlahy; jedná se o vady odstranitelné pouze celkovou demontáží podlahy, které brání jejímu řádnému užívání.

Na základě těchto skutečností soud prvního stupně posoudil nárok žalobců podle § 648 a 649 občanského soudního řádu (dále jen „ObčZ“) a konstatoval, že žalobci uplatnili svá práva z odpovědnosti za vady včas, žalovaná jako zhotovitel vadu neodstranila ve lhůtě stanovené v § 19 odst. 3 zákona č. 634/1992 Sb., o ochraně spotřebitele, a tím se vada stala neodstranitelnou. Žalobci tedy právem od smlouvy odstoupili a jejich žaloba je důvodná. Odvolací soud se ztotožnil s právními závěry soudu prvního stupně, pouze doplnil, že pokud žalobci využili svého práva na zrušení smlouvy, domáhají se oprávněně nároků z toho plynoucích, t. j. vrácení vzájemného plnění podle § 457 ObčZ. S ohledem na námitku žalované o formálním nedostatku výroku rozsudku soudu prvního stupně, z něhož jednoznačně nevyplývá, že plnění účastníků je plněním vzájemným, změnil odvolací soud tento rozsudek jen tak, že oběma stranám stanovil stejnou lhůtu k plnění. Zdůraznil přitom, že výrok přezkoumávaného rozsudku sice není jednoznačný, ale to, že se má jednat o vzájemné plnění, vyplývá jednak z obsahu žaloby, jednak z procesního stanoviska žalobců v průběhu celého řízení.

Proti tomuto rozsudku podala žalovaná dovolání, jehož přípustnost dovozovala ze zásadního právního významu napadeného rozhodnutí a v němž – pokud jde o dovolací důvody – odkázala na § 241a odst. 2 písm. a) a b) občanského soudního řádu (dále jen „OSŘ“). S odkazem na § 449 ObčZ namítla, že předpoklady její odpovědnosti za vady díla

nebyly náležitě zjištěny, a jako otázku zásadního právního významu označila to, že nebyla prokázána příčinná souvislost mezi porušením její povinnosti splnit řádně svůj smluvní závazek a vadným plněním. V tomto směru zpochybnila závěry znaleckého posudku, který byl ve věci vypracován, a vytkla soudům obou stupňů, že zatížily řízení vadou, jež mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci, když neprovedly navrhovaný důkaz revizním znaleckým posudkem. Kromě toho opětovně poukázala na to, že formulace žalobního petitu neodpovídala požadavku na vzájemné plnění, neboť vzájemná podmíněnost musí být patrná z výroku rozhodnutí, nikoli z jeho odůvodnění, a není dána jen tím, že je oběma stranám stanovena stejná lhůta k plnění. Pokud bylo takto formulované žalobě vyhověno, stalo se tak v rozporu s hmotným právem. V důsledku toho byl žalobcům nesprávně přiznán i úrok z prodlení z přisouzené částky, ač v případě vzájemného plnění se žalobci mohou domáhat zaplacení až poté, co svoji vzájemnou povinnost sami splnili, a žalovaná tak nemůže být v prodlení. Žalovaná navrhla, aby byl napadený rozsudek zrušen a věc vrácena odvolacímu soudu k dalšímu řízení.

Žalobci zpochybnili zásadní právní význam napadeného rozsudku, ztotožnili se se závěry odvolacího soudu a navrhli, aby dovolání žalované bylo buď odmítnuto, nebo zamítnuto. Podle článku II bodu 3. zákona č. 59/2005 Sb., obsahujícího přechodná ustanovení k novele občanského soudního řádu provedené tímto zákonem, dovolání proti rozhodnutím odvolacího soudu vydaným přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona (tj. j. před 1. dubnem 2005) nebo vydaným po řízení provedeném podle dosavadních právních předpisů se projednají a rozhodnou podle dosavadních právních předpisů. S ohledem na den, kdy bylo napadené rozhodnutí vydáno, bylo tedy v řízení o dovolání postupováno podle občanského soudního řádu ve znění před novelou provedenou zákonem č. 59/2005 Sb. (dále opět jen „OSŘ“).

Podle § 236 odst. 1 OSŘ lze dovoláním napadnout pravomocná rozhodnutí odvolacího soudu, pokud to zákon připouští. Proto se Nejvyšší soud ČR jako soud dovolací (§ 10a OSŘ) po zjištění, že dovolání bylo podáno včas k tomu oprávněnou osobou, zabýval nejprve tím, zda jde o dovolání přípustné.

Přípustnost dovolání proti meritorním rozhodnutím odvolacího soudu upravuje § 237 odst. 1 OSŘ. S ohledem na to, že odvolací soud změnil rozsudek soudu prvního stupně pouze ve výroku o lhůtě k plnění, který není výrokem ve věci samé (srov. blíže usnesení ze dne 22. února 2001, sp. zn. 25 Cdo 3065/2000, uveřejněné v Souboru rozhodnutí Nejvyššího soudu, vydávaném nakladatelstvím C. H. Beck, pod č. C 264), je na meritorní výrok napadeného rozsudku nutno pohlížet jako na výrok potvrzující. Proto lze přípustnost dovolání žalované zvažovat pouze z pohledu § 237 odst. 1 písm. b) nebo c) OSŘ.

Podle § 237 odst. 1 písm. b) OSŘ je dovolání přípustné proti rozsudku odvolacího soudu a proti usnesení odvolacího soudu, jimiž bylo potvrzeno rozhodnutí soudu prvního stupně, kterým soud prvního stupně rozhodl ve věci samé jinak než v dřívějším rozsudku (usnesení) proto, že byl vázán právním názorem odvolacího soudu, který dřívější rozhodnutí zrušil. Tímto ustanovením nemůže být přípustnost dovolání žalované založena, jelikož napadeným rozsudkem byl potvrzen v pořadí prvý rozsudek, který soud prvního stupně v této věci vydal. Zbývá tedy přípustnost podle písm. c) uvedeného ustanovení, podle kterého je dovolání přípustné proti rozsudku odvolacího soudu a proti usnesení odvolacího soudu, jimiž bylo potvrzeno rozhodnutí soudu prvního stupně, jestliže dovolání není přípustné podle písmena b) a dovolací soud dospěje k závěru, že napadené rozhodnutí má ve věci samé po právní stránce zásadní význam. Podle § 237 odst. 3 OSŘ má rozhodnutí odvolacího soudu po právní stránce zásadní význam zejména tehdy, řeší-li právní otázku, která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena nebo která je odvolacími soudy nebo dovolacím soudem rozhodována rozdílně, nebo řeší-li právní otázku v rozporu s hmotným právem.

Ze znění těchto ustanovení vyplývá, že dovolání podle § 237 odst. 1 písm. c) OSŘ je přípustné pouze k řešení právních otázek, což znamená, že v něm lze samostatně namítat jen to, že napadené rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení věci [§ 241a odst. 2 písm. b) OSŘ]. Naproti tomu je zcela vyloučeno uplatnění dovolacího důvodu, jímž lze vznést námitku, že rozhodnutí vychází ze skutkového zjištění, které nemá podle obsahu spisu v podstatné části oporu v provedeném dokazování, tedy zpochybnit skutková zjištění, z nichž odvolací soud při svém rozhodování vycházel [srov. výslovné znění § 241a odst. 3 OSŘ, omezujícího tento dovolací důvod na dovolání přípustná podle § 237 odst. 1 písm. a) a b) OSŘ]. Proto musí dovolací soud při řešení otázky, zda má rozhodnutí odvolacího soudu po právní stránce zásadní význam, vycházet ze skutkového stavu, jak byl zjištěn odvolacím soudem.

Otázka, kterou žalovaná sama označila za zásadní, tedy otázka, zda byla prokázána souvislost mezi porušením její smluvní povinnosti zhotovit dílo řádně a vadami díla, je námitkou zpochybňující skutkové, nikoli právní závěry odvolacího soudu. Jejím uplatněním žalovaná nevytýká tomuto soudu aplikaci nesprávné právní normy na zjištěný skutkový stav či její nesprávnou interpretaci, pouze nesouhlasí se závěrem, že příčinou vad díla byl její nesprávný technologický postup při instalaci podlahy. V podstatě tedy tvrdí, že kdyby odvolací soud vycházel z jiného (podle ní správného) skutkového zjištění (t. j. že příčinou zjištěné vady byla nadměrná vlhkost způsobená nesprávnou údržbou

podlahy), musel by nutně dojít k jinému závěru právnímu, a to, že nebyly dány podmínky pro postup žalobců podle § 648 odst. 2 ObčZ. Touto námitkou tudíž žalovaná ve skutečnosti uplatnila dvolací důvod podle § 241a odst. 3 OSŘ, který, jak už bylo uvedeno, přípustnost dovolání podle § 237 odst. 1 písm. c) OSŘ založit nemůže.

K závěru o přípustnosti dovolání by sama o sobě nemohla vést ani skutečnost, že řízení je postiženo vadou, která mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci [§ 241a odst. 2 písm. a) OSŘ], neboť k takové vadě přihlédne dovolací soud (ať už byla uplatněna či nikoli) jen tehdy, dospěje-li k závěru, že je dovolání přípustné, t. j. že napadené rozhodnutí má po právní stránce zásadní význam. Vzhledem k tomu, že (jak bude uvedeno níže) Nejvyšší soud ČR k takovému závěru nakonec dospěl, považuje za nutné poznamenat, že takovou vadu v řízení neshledal. Žalovaná spatřuje naplnění dovolacího důvodu podle § 241a odst. 2 písm. a) OSŘ v tom, že nebyl proveden navrhovaný důkaz revizním znaleckým posudkem. O procesní vadu ve smyslu uvedeného ustanovení se však může jednat pouze za situace, kdy je důkaz navrhován k určitému tvrzení účastníka, ale soud, aniž by jej provedl, konstatuje, že účastník neunesl ohledně tohoto tvrzení důkazní břemeno. V tomto případě však soudy obou stupňů hodnotily jako průkazný znalecký posudek Ing. F. a na jeho základě dospěly k závěru, že vada díla byla způsobena jeho nesprávným provedením. To, že nepovažovaly za nutné přistoupit k vypracování revizního posudku, je tedy důsledkem určitého způsobu hodnocení důkazů a přijetí konkrétního skutkového závěru (který – jak už bylo uvedeno – nepodléhá dovolacímu přezkumu), nikoli jejich procesním pochybením.

Přípustnost (a současně i důvodnost) dovolání žalované je ve smyslu § 237 odst. 1 písm. c) a odst. 3 OSŘ dána tím, že napadeným rozsudkem byla vyřešena právní otázka povahy plnění ze zrušené smlouvy jako plnění vzájemného v rozporu s § 457 ObčZ.

Podle § 241a odst. 2 písm. b) OSŘ lze dovolání podat z důvodu, že rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení věci. Nesprávným právním posouzením je omyl soudu při aplikaci práva na zjištěný skutkový stav (skutkové zjištění). O mylnou aplikaci se jedná, jestliže soud použil jiný právní předpis, než který měl správně použít, nebo aplikoval sice správný právní předpis, ale nesprávně jej vyložil, popř. jestliže ze skutkových zjištění vyvodil nesprávné právní závěry.

Podle § 457 ObčZ je-li smlouva neplatná nebo byla-li zrušena, je každý z účastníků povinen vrátit druhému vše, co podle ní dostal. Toto ustanovení určuje jako pravidlo vzájemnou vázanost práv a povinností účastníků neplatné či zrušené smlouvy. Právo jedné smluvní strany na vydání poskytnutého plnění je tedy podmíněno její povinností vrátit druhé smluvní straně to, co podle smlouvy od ní přijala. Ze zákona tak vzniká synallagmatický závazek, v němž je povinnost obou stran k plnění na sebe vzájemně vázána. Splnění závazku se může domáhat jen ten, kdo sám již svůj závazek splnil, případně je připraven jej vůči druhému splnit (srov. § 560 ObčZ). Vzájemnou vázanost plnění je třeba respektovat i při formulaci žalobního návrhu, ve výroku rozhodnutí i v řízení o výkon rozhodnutí (§ 262 OSŘ). Jelikož ve vykonávacím řízení je soud vázán výrokem rozhodnutí a nikoli jeho odůvodněním, musí být pro postup podle § 262 OSŘ vyjádřeno ve výroku, že splnění uložené povinnosti je vázáno na splnění vzájemné povinnosti. Pokud žalobní petit (případně ve spojení se vzájemným návrhem) povinnost žalovaného plnit oproti splnění povinnosti žalobce vůči němu nevyjadřuje, nelze žalobě vyhovět.

V této věci žalobci nejprve formulovali žalobní petit v zásadě správně (zaplacení žalované částky oproti vydání předmětu smlouvy o dílo) a soud prvního stupně je vyzval (usnesením ze dne 20. srpna 2001, č. j. 4 C 135/2001-10) jen k upřesnění toho, co má být z jejich strany žalované vráceno. Na základě této výzvy žalobci změnili petit tak, že se domáhají, aby bylo žalované uloženo zaplacení částky 51.671,- Kč s příslušenstvím a aby jim bylo uloženo umožnit žalované demontáž a převzetí blíže specifikovaného předmětu smlouvy o dílo. V takto formulované žalobě ovšem chybí právě vyjádření synallagmatické povahy závazku obou smluvních stran, tedy skutečnost, že požadované plnění žalované je vázáno na splnění vzájemné povinnosti žalobců. Je sice pravda, že od samého počátku řízení je zřejmé, že žalobci jsou si této vzájemné vázanosti plnění vědomi, ale to vzhledem ke shora zmíněnému dopadu znění výroku rozsudku na případný výkon rozhodnutí k tomu, aby bylo vyhověno takto formulované žalobě, nestačí. Soud není oprávněn poskytovat účastníkům hmotněprávní poučení, tedy ani poučení o tom, jak má znít žalobní petit. Proto pokud žalobci ani v odvolacím řízení (přes poukaz žalované na to, že výrok rozsudku soudu prvního stupně nemá oporu v § 457 ObčZ) žalobní petit neupravili, je vyhovění žalobě v této podobě v rozporu s hmotným právem. Názoru odvolacího soudu, že vzájemnost je vyjádřena již tím, že oběma stranám byla stanovena stejná lhůta k plnění, nelze přisvědčit, neboť na základě takto znějícího výroku by nebylo možno při výkonu rozhodnutí postupovat podle § 262 OSŘ a každá ze stran by mohla vést výkon rozhodnutí samostatně bez ohledu na to, zda druhá strana plnila či nikoli. Rovněž přiznání úroku z prodlení žalobcům je s ohledem na ustanovení § 560 ObčZ nesprávným právním posouzením věci, a to právě z důvodů, jež uvádí žalovaná v dovoláníZ uvedeného je zřejmé, že odvolací soud nesprávně vyložil ustanovení § 457 ObčZ a že je tak dán dovolací důvod podle § 241a odst. 2 písm. b) OSŘ. Tento důvod pak platí i pro rozhodnutí soudu prvního stupně. Proto dovolací soud podle § 243b odst. 2 části věty za středníkem a odst. 3 věty

druhé OSŘ zrušil jak rozsudek odvolacího soudu, tak rozsudek soudu prvního stupně a vrátil věc soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

V jeho průběhu budou soud prvního stupně, případně i soud odvolací vázány právním názorem, který byl vysloven v tomto usnesení (§ 243d odst. 1 věta prvá ve spojení s § 226 odst. 1 OSŘ).

© EPRAVO.CZ – Sbírka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- Insolvenční řízení (exkluzivně pro předplatitele)
- Nemajetková újma, nutná obrana (exkluzivně pro předplatitele)
- Nepoctivý záměr (exkluzivně pro předplatitele)
- Zemědělská půda
- Zastoupení
- Veřejné zakázky
- Vázanost rozhodnutím soudu
- Pracovní smlouva
- Odstoupení od smlouvy (exkluzivně pro předplatitele)
- Péče o zdraví (exkluzivně pro předplatitele)
- Pohledávka (exkluzivně pro předplatitele)